

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма

ОПШТЕСТВО
за II одделение

Скопје, 2021 година

ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставен предмет	<i>Општество</i>
Вид/категорија на наставен предмет	Задолжителен
Одделение	II (второ)
Теми	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Во училиште</i> • <i>Во домот</i> • <i>Населено место</i>
Број на часови	1 час неделно/36 часа годишно
Опрема и средства	<ul style="list-style-type: none"> • Компјутер, проектор, дигитални уреди: фотоапарат, телефон, телевизор, ЦД-уред. • Видеоснимки од природни појави (поплави, земјотрес, пожар), од прослави – државни и семејни, фотографии, илустрации, списанија, весници, книги, учебник и сл. за поддршка на содржините/активностите поврзани со темите. • Аудиозвуци од грмотевици, земјотрес, дување на ветар и други елементарни непогоди, звуци од традиционална музика, химната на Република Северна Македонија, новогодишни, божиќни, велигденски песни, празнични песни од другите етнички заедници и сл. • Работни материјали (пластелин, различни боички, хартија во боја, украси, природни и вештачки материјали – конци, жица, кеси, ткаенина, балони, листови, цвеќиња, плодови, гранчиња, памук, лепак, ножици, зрна, пластични чаши и шишиња и сл.). • Временска лента на настани, постапки, прослави... • Плакати и нагледни средства за правилата за однесување, членовите на семејството – семејно стебло, празниците, домот, одделенската заедница, паралелката, насилното и ненасилното однесување, ракувањето со апарати, традиционалната облека и храна, природните убавини на местото на живеење и околината – планини, реки, езера и сл.

	<ul style="list-style-type: none"> • Сложувалки, логички плочки, реквизити: семафор, знакот стоп, стетоскоп и сл., предмети од околината, апарати за домаќинство, традиционална облека, работни униформи, сообраќајни знаци, крстосница, превозни средства... • Играчки за поддршка на содржините/активностите (игра Не лути се човече, градинарски алат, прибор за лична хигиена и хигиена во домот, кујнски апарати, сетови за професии – докторски, шивачки, фризерски, занаетчиски прибор и сл., коцки за конструирање, сообраќајни знаци, крстосница, автомобили, камиони, авиони и сл.).
Норматив на наставен кадар	<p>Воспитно-образовната работа во второ одделение може да ја изведува лице кое завршило:</p> <ul style="list-style-type: none"> • професор по одделенска настава, VII/1 или VI/1 (според МРК) и 240 ЕКТС; • дипломиран педагог, VII/1 или VI/1 (според МРК) и 240 ЕКТС.

ПОВРЗАНОСТ СО НАЦИОНАЛНИТЕ СТАНДАРДИ

Резултатите од учење наведени во наставната програма водат кон стекнување на следните компетенции опфатени со подрачјето **Општество и демократска култура** од Националните стандарди:

	<i>Ученикот/ученичката знае и/или умее:</i>
VI-A.2	да го анализира сопственото однесување со цел да се подобри, поставувајќи си реални и остварливи цели за активно делување во заедницата;
VI-A.3	да ги формулира и аргументира своите гледишта, да ги сослушува и анализира туѓите гледишта и со почитување да се однесува кон нив, дури и тогаш кога не се согласува;
VI-A.5	да ги разбира разликите меѓу луѓето по која било основа (родова и етничка припадност, возраст, способности, социјален статус итн.);
VI-A.6	да препознава присуство на стереотипи и предрасуди кај себе и кај другите и да се спротивставува на дискриминација;
VI-A.7	да препознава манифестација на вербално и физичко насилство во сопственото опкружување, да ги согледува последиците од насилството и да се спротивставува на него;
VI-A.10	да се заштити себеси и другите во кризни ситуации и при елементарни непогоди;
VI-A.11	да ги применува правилата и прописите за безбедно учество во сообраќајот;
VI-A.13	да го анализира концептот на човековите права и правата на децата, да идентификува случаи на повреда на правата и да презема активности за нивно неселективно почитување;

VI-A.22	да ги идентификува и почитува сите национални симболи на државата Република Северна Македонија и да манифестира чувство на припадност кон државата.
<i>Ученикот/ученичката разбира и прифаќа дека:</i>	
VI-Б. 1	не смее да прави дискриминација врз основа на разликите меѓу луѓето (родова и етничка припадност, возраст, способности, социјален статус итн.);
VI-Б. 2	сите луѓе, вклучувајќи ги и децата, имаат право да ги изразуваат своите мислења и ставови и да учествуваат во донесувањето одлуки кои се поврзани со нивните потреби и интереси;
VI-Б. 8	секој граѓанин е должен да ги почитува законите, правилата и прописите кои го регулираат однесувањето на луѓето и функционирањето на институциите;
VI-Б. 13	националниот идентитет, кој произлегува од припадноста на државата Република Северна Македонија, е битна компонента на идентитетот на сите граѓани на државата.

Наставната програма вклучува и релевантни компетенции од следните подрачја на Националните стандарди:

Дигитална писменост, Личен и социјален развој, Техника, технологија и претприемништво и Уметничко изразување и култура.

<i>Ученикот/ученичката знае и умее:</i>	
IV-A.2	да процени кога и на кој начин за решавање на некоја задача/проблем е потребно и ефективно користење на ИКТ;
IV-A.5	да определи какви информации му/ѝ се потребни, да најде, избере и преземе дигитални податоци, информации и содржини;
V-A.3	да ги идентификува различните компоненти на сопствениот идентитет кој се гради врз основа на припадноста на различни социјални групи (на пример: родов, етнички и национален идентитет) и на различните улоги кои ги има во животот (на пример: ученик, син/ќерка);
V-A.4	да прави процена на сопствените способности и постигања (вклучувајќи ги силните и слабите страни) и врз основа на тоа да ги определува приоритетите кои ќе му/ѝ овозможат развој и напредување;
V-A.5	да ги препознава емоциите кај себе и кај другите, да ги согледа последиците од сопствените емоционални реакции во различни ситуации и да користи соодветни стратегии за справување со емоциите;
V-A.6	да си постави цели за учење и сопствен развој и да работи на надминување на предизвиците кои се јавуваат на патот кон нивно остварување;
V-A.7	да ги користи сопствените искуства за да си го олесни учењето и да го прилагоди сопственото однесување во иднина;
V-A.8	да го организира сопственото време на начин кој ќе му/ѝ овозможи ефикасно и ефективно да ги оствари поставените цели и да ги задоволи сопствените потреби;
V-A.9	да ги предвиди последиците од своите постапки и од постапките на другите по себе и по другите;

V-A.10	да применува етички начела при вреднување на правилното и погрешното во сопствените и туѓите постапки и да манифестира доблесни карактерни особини (како што се: чесност, правичност, почитување, трпеливост, грижа, пристојност, благодарност, решителност, одважност и самодисциплина);
V-A.13	да комуницира со другите и да се презентира себеси соодветно на ситуацијата;
V-A.14	да слуша активно и соодветно да реагира, покажувајќи емпатија и разбирање за другите и да ги искажува сопствените грижи и потреби на конструктивен начин;
V-A.15	да соработува со други во остварување на заеднички цели, споделувајќи ги сопствените гледишта и потреби со другите и земајќи ги предвид гледиштата и потребите на другите;
V-A.17	да бара повратна информација и поддршка за себе, но и да дава конструктивна повратна информација и поддршка во корист на другите;
V-A.19	да дава предлози, да разгледува различни можности и да ги предвидува последиците со цел да изведува заклучоци и да донесува рационални одлуки;
VII-A.9	активно да учествува во тимска работа според претходно усвоени правила и со доследно почитување на улогата и придонесот на сите членови на тимот;
VIII-A.7	да препознава и објаснува како културните обележја се менуваат со текот на времето и во различни контексти.
<i>Ученикот/ученицата разбира и прифаќа дека:</i>	
IV-Б.1	дигиталната писменост е неопходна за секојдневното живеење – ги олеснува учењето, животот и работата, придонесува за проширување на комуникацијата, за креативноста и иновативноста, нуди разни можности за забава;
V-Б.1	грижата за сопственото тело и редовното практикување физички активности е важен услов за обезбедување физичко и ментално здравје;
V-Б.2	осознавањето на сопствениот идентитет придонесува за јакнење на самодовербата и за развојот на личноста;
V-Б.3	сопствените постигања и добросостојба во најголема мера зависат од трудот кој самиот/самата го вложува и од резултатите кои самиот/самата ги постигнува;
V-Б.4	секоја постапка која ја презема има последици по него/неа и/или по неговата/нејзината околина;
V-Б.7	иницијативноста, упорноста, истрајноста и одговорноста се важни за спроведување на задачите, остварување на целите и надминување на предизвиците во секојдневните ситуации;
V-Б.8	интеракцијата со другите е двонасочна – како што има право од другите да бара да му/ѝ биде овозможено задоволување на сопствените интереси и потреби, така има и одговорност да им даде простор на другите да ги задоволат сопствените интереси и потреби;
V-Б.9	барањето повратна информација и прифаќањето конструктивна критика водат кон личен напредок на индивидуален и социјален план;
VII-Б.5	ресурсите не се неограничени и дека е потребно одговорно да се користат.

РЕЗУЛТАТИ ОД УЧЕЊЕ

Тема: **ВО УЧИЛИШТЕ**

Вкупно часови: **15**

Резултати од учење

Ученикот/ученичката ќе биде способен/способна да:

1. ги препознава и разликува училишните простории, да именува кој работи во училиштето и да ја опишува улогата (одговорноста) на вработените во училиштето;
2. ја опишува постапката за избор на раководство на одделенската заедница и нејзините тела и да ја објаснува улогата на одделенската заедница;
3. ги наведува, опишува и разликува посакуваните особини на учениците;
4. ги наведува, опишува и разликува постапките на посакувано и непосакувано однесување на учениците.

Ученикот/ученичката ќе:

5. развива вештини за донесување одлуки во група;
6. развива свест за почитување на различности врз основа на пол, јазик и можности.

Содржини (и поими)	Стандарди за оценување
<ul style="list-style-type: none"> • Вработени во училиштето (директор, педагог, психолог, социјален работник, дефектолог, библиотекар, хигиеничар) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ја наведува улогата на вработените во училиштето (наставник, директор, педагог, психолог, дефектолог, библиотекар, хигиеничар) и прави разлика во нивните задолженија.
<ul style="list-style-type: none"> • Просторна организација во училиштето (училница, канцеларија, библиотека, тоалет, кујна, спортска сала, кабинет, училиштен двор) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ги препознава и именува просториите и канцелариите во училиштето – училници, канцеларија на директорот, педагогот, психологот и другите стручни соработници, библиотеката, кујната, тоалетите, спортската сала, училишниот двор и сл. • Ја опишува намената на секоја од просториите во училиштето. • Го прикажува патот од училницата до спортската сала, канцелариите на стручните соработници, кујната, тоалетите, училишниот двор.
<ul style="list-style-type: none"> • Одделенска заедница (претседател, заменик претседател, постојани тела, привремени тела) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ја опишува постапката за избор на раководство на одделенската заедница и нејзините тела. • Ја објаснува улогата на одделенската заедница во застапување на интересите на учениците. • Ги наведува правилата за донесување одлуки во група.
<ul style="list-style-type: none"> • Посакувани особини на учениците 	<ul style="list-style-type: none"> • Наведува кои особини се битни за постигнување успех во училиште (трудољубивост, истрајност, љубопитност, одговорност).

<p>(трудољубивост, истрајност, љубопитност, одговорност, чесност, соработливост)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Објаснува зошто трудољубивоста, истрајноста, љубопитноста и одговорноста се битни за постигнување успех во училиште. • Наведува кои особини се битни за соработка со соучениците (одговорност, чесност, соработливост). • Објаснува зошто соработката со соучениците е битна за постигнување успех во училиште. • Наведува примери за однесувања кои се карактеристични за секоја од особините.
<ul style="list-style-type: none"> • Однесување во училиште (ненасилна комуникација, почитување на разлики, агресивно однесување, насилство, навредување, исмевање) 	<ul style="list-style-type: none"> • Прави разлика меѓу постапки кои се карактеристични за насилна и за ненасилна комуникација. • Прави разлика меѓу постапки кои се карактеристични за агресивно и за неагресивно однесување. • Наведува примери за насилна и ненасилна комуникација во училиште. • Наведува примери за агресивно и неагресивно однесување во училиште. • Прави разлика меѓу постапки преку кои се покажува почитување и непочитување на туѓо мислење во училиште. • Препознава ситуации на нееднакво постапување со момчињата и девојчињата во училиште. • Препознава ситуации во кои се покажува почитување и непочитување на лица кои зборуваат на јазик различен од сопствениот. • Препознава ситуации во кои се покажува почитување и непочитување на ученици кои имаат потреба од помош и поддршка (на пример: деца во количка, со оштетен вид/слух, со недоволно познавање на јазикот). • Наведува примери за почитување и непочитување на разликите во различни контексти.
<p>Примери за активности</p> <ul style="list-style-type: none"> • Учениците преку игра на улоги симулираат ситуации „Јас како наставник, педагог, психолог или секретар“. После секоја симулирана ситуација се поведува дискусија за работните обврски на секоја од наведените професии. Откако дискусијата ќе заврши, секој ученик лепи картонче со називот на професијата на табела на која има напишано ТЕШКО и ЛЕСНО. Картончето го поставува на местото за кое мисли дали таа професија е тешка или лесна, а во исто време и се изјаснува зошто така мисли. • Учениците се ставаат во улога на новинари. Влечат картички на кои се запишани професиите на вработените во училиштето (директор/директорка, психолог, дефектолог, педагог, хигиеничар/хигиеничарка и сл.). Секоја група влече по една или две картички и според добиените професии од картичките составува прашања за интервју со вработените од соодветната професија која им се паднала на картичките. Секоја група одредува ученик новинар кој ќе го води интервјуто, ученик фотограф (кој ќе слика со дигитален апарат) и ученик помошник кој ќе запишува. Откако ќе се изведе интервјуто, секоја група презентира пред соучениците. Учениците 	

воочуваат сличности и разлики меѓу професиите и ја воочуваат потребата од нив. Од добиените податоци се составува заедничка книга која се презентира пред вработените во училиштето.

- Надоврзување на претходната активност: Наставникот одбира по неколку карактеристики од секоја професија и во описите кои претходно ги подготвиле учениците додава и по неколку неточни информации. Учениците имаат задача да ги препознаат неистинитите информации и да објаснат зошто се неточни. Наставникот низ дискусија објасни дека понекогаш се случува во информациите што доаѓаат до нас да има и погрешни или недоволно точни. Заеднички се заклучува дека е еопходно да се приоверува точноста на информациите пред да им се верува.
- Учениците играат **Игра на меморија**, при што на паровите картички се прикажани различни професии во училиштето и просториите во кои работат. Ученикот кој нема да ги поврзе паровите ќе излезе од играта и ќе има задача да ја опише професијата прикажана на картичката со која погрешил.
- Учениците преку набљудување ги разгледуваат сите простории во училиштето и дискутираат за нивната намена.
- Учениците, поделени во мали групи, со мобилен телефон или фотоапарат ги сликаат просториите (спортската сала, канцелариите на стручните соработници, кујната, тоалетите, училишниот двор) и нивните фотографии ги користат за да изработат постер кој го прикажува патот од училницата до нив.
- Учениците преку дискусија ги определуваат правилата за донесување одлуки во група во врска со различни активности и барања (почитување на туѓо мислење, спроведување бура на идеи, гласање, постигнување консензус). Наставникот преку визуелна презентација ја објаснува улогата на одделенската заедница во застапување на интересите на учениците, со нагласување на улогата на претседателот и членовите на работните тела.
- Учениците, поделени во групи, изведуваат анкета со соучениците и вработените во училиштето за тоа кои особини треба да ги има претседателот на одделенската заедница и тие што се повторуваат ги прикажуваат во табела. Секој ученик наведува кој од соучениците ги поседува сите или најголем дел од особините во табелата. Според добиените насоки од наставникот се спроведува тајно гласање за избор на претседател.
- Наставникот чита описи на спротивставени ситуации. Во еден случај главниот лик во едната ситуација е ученичка која не е трудољубива и не е истрајна при вршење на училишните обврски, а во другата, ученик кој е трудољубив и истраен. Други две спротивставени ситуации се однесуваат на ученичка која е љубопитна за учење нови работи, наспроти ученик кој не е заинтересиран за тоа. Трети две спротивставени ситуации се однесуваат на ученик кој е одговорен кога се работи за реализирање на училишните обврски, наспроти ученичка која не е одговорна за тоа. По читањето на секоја од двете спротивставени ситуации од учениците се бара да ги именуваат особините на учениците прикажани во едната и другата ситуација, да дискутираат кои се последиците по нивниот училиштен успех и да наведуваат примери за други постапки карактеристични за секоја од наведените особини.
- Тројца ученици добиваат задача да пренесат што е можно повеќе столчиња од еден до друг крај на училницата (може и во ходникот пред училницата) во период од една (1) минута. Се брои колку столчиња вкупно се пренесени. Потоа, други тројца ученици, паралелно ја прават истата задача, но се бројат столчињата кои секој од нив самиот ги пренел. Заеднички се констатира дека најмногу столчиња пренела првата група затоа што тројцата работеле заедно. Се води дискусија по прашањата: 1) Што ако некој од

групата не трчаше при пренесување на столчињата, туку бавно одеше? Дали ќе го сметавме за соработлив и одговорен кон другите?
2) Што ако некој од групата ги тераше другите да носат по три столчиња измислувајќи дека го боли ногата? Дали ќе го сметаме за чесен или не? На крајот учениците наведуваат примери за други постапки карактеристични за секоја од наведените особини (соработливост, одговорност и честост). Се дискутира како соработката со соучениците придонесува за постигнување подобар успех во училиште.

- Учениците се делат во мали групи. Секоја група смислува и изведува драматизација преку која се прикажува насилна комуникација (навредување/исмевање на соучениците со користење навредливи зборови, измислување прекари, пцуење). По презентациите на групите се дискутира зошто прикажаното однесување е насилно и како тоа влијае врз чувствата на ученикот кон кој е насочено. Учениците наведуваат и други примери за насилна комуникација во училиште. Заеднички се констатира дека таквото однесување мора да се избегнува.
- Учениците добиваат задача да опишат видео игра или да раскажат филм во кој има сцени со насилство. Неколку ученици глумат некои од сцените и по изведбата, наставникот ги прашува што би се случило доколку сцената не е изведба, филм или видео игра, туку реална. Учениците преку дискусија констатираат дека последиците во вистинскиот живот се поинакви од последиците на ТВ или во видео игра (на пр., додека во видео игрите, ликот кој умира може повторно да „оживее“ само со стискање копче, во реалноста, доколку некој не удри, може да нè повреди, расплаче или може да нè е потребна дури и медицинска помош).
- Учениците, поделени во групи, цртаат стрип (од три до четири сцени) преку кој прикажуваат насилна комуникација која се разрешува на ненасилен начин. Следува презентирање и дискусија во која се осудува насилната комуникација меѓу учениците.
- Учениците одговараат на прашалник со искази што претставуваат агресивно или неагресивно однесување. За секој исказ учениците определуваат какво однесување е претставено и заеднички дискутираат за точноста на дадените одговори.
- Учениците, поделени во групи, смислуваат и изведуваат драматизација преку која се прикажува агресивно однесување. Половина од групите работат на агресивно однесување насочено кон соучениците (плукање, буткање, удирање, кубење и сл.), а другата половина на агресивно однесување насочено кон инвентарот и другите предмети во училницата и училиштето (чкртање по мебелот, сидовите, постерите и изложените творби, шутирање ранци, кинење тетратки/книги, кршење гранки, уништување корпи за отпадоци). По презентациите на групите се дискутира зошто прикажаното однесување е агресивно и каква штета нанесува. Учениците наведуваат и други примери за агресивно однесување во училиште. Заеднички се констатира дека сите ученици се одговорни да спречат такво однесување.
- Учениците следат искази за ситуации во кои се опишани постапки на почитување и непочитување на туѓо мислење во училиште и со помош на зелени и црвени картончиња одредуваат какви се ситуациите. За секој исказ, по кревањето на картончињата, учениците даваат образложение за дадениот одговор.
- Играта **Пантомима** се користи за погодување родово стереотипни активности. Се избираат две момчиња и две девојчиња да ги претставуваат активностите. Момчињата влечат меѓу две ливчиња: играње балет и пеење во хор, девојчињата меѓу: играње фудбал и пренесување столчиња. Откако ќе се погодат сите активности, се дискутира за: 1) поделбата на „женски“ и „машки“ активности во училиште и 2) како учениците третираат момче кое сака да учествува во „женска“ активност, односно девојче кое сака да учествува

во „машка“ активност. Се бараат примери и на други „женски“ и „машки“ активности во училиште. Се заклучува дека таквата поделба е неправедна затоа што секој треба да се поттикнува да се вклучува во активностите според интересот, наместо според полот.

- Наставникот иницира дискусија со прашањето: Што значи кога на момче ќе му се каже дека трча како женско, а на девојче дека трча како машко, на момче дека плаче како женско, а на девојче дека се однесува како машко. По одговорите, наставникот пушта претходно подготвени видео презентации во која прикажува сцени спротивно на стереотипот (на пример, фудбалери што плачат по изгубен натпревар, жени-успешни каратистки). Учениците дискутираат дали ваквите изрази/описи ги забележале во некои од нивните омилени програми и емисии кои ги следат. Се заклучува дека девојчињата и момчињата, како и мажите и жените можат да бидат подеднакво добри во сите области од животот (пр. спортски активности, образование, уметности, кулинарство итн.), независно од родовите улоги што им се доделуваат.
- Учениците следат искази за ситуации во кои се опишани постапки на почитување и непочитување на ученици кои зборуваат на јазик различен од нивниот и со помош на зелени и црвени картончиња одредуваат какви се ситуациите. За секој исказ, по кревањето на картончињата, учениците даваат образложение за дадениот одговор.
- Во отворен простор се поставуваат препреки од столчиња и клупи. Еден ученик со врзани очи добива задача да помине од едниот до другиот крај на просторот без никој да му помага. (Се очекува да налетува на препреките и да му биде тешко да продолжи во посакуваниот правец.) Друг ученик, исто така со врзани очи, ја добива истата задача, но сега има двајца ученици кои му кажуваат како да се движи за да ги избегне препреките. Трет ученик, исто така со врзани очи, ја добива истата задача, но еден ученик го фаќа под рака и го пренесува на другиот крај од просторот. Низ дискусија се споредуваат трите ситуации за да се констатира кога е, а кога не е почитуван ученикот кој има потреба од помош и поддршка. Активноста се искористува за да се дадат примери за ситуации во училиште кога се покажува непочитување на соученици во количка, со оштетен вид/слух, со недоволно познавање на јазикот и се нудат примери за постапки како да се покаже почитување.

Тема: ВО ДОМОТ

Вкупно часови: 12

Резултати од учење

Ученикот/ученичката ќе биде способен/способна да:

1. ги препознава и именува сите членови на поширокото семејство и да ги разбира роднинските врски меѓу нив;
2. ги наведува и опишува семејните празници и начинот на нивно прославување;
3. ги препознава и разликува просториите во домот според намената и основните елементи/апарати во нив;
4. ги наведува, опишува и разликува посакуваните особини на децата во домот/семејството;
5. објаснува како треба да се заштити од земјотрес, поплава, пожар и сл.

Ученикот/ученичката ќе развива свесност за:

6. меѓусебно почитување на членовите на домот/семејството;
7. безбедно ракување со апаратите во домаќинството;
8. соодветно постапување при елементарни непогоди.

Содржини (и поими)	Стандарди за оценување
<ul style="list-style-type: none"> Пошироко семејство и семејни прослави (пошироко семејство, семеен празник/прослава: свадба, именден, слава; роднини: баба/дедо, тетка/тетин, вујко/вујна, стрико/стрина, братучеди) 	<ul style="list-style-type: none"> Ги наведува членовите на поширокото семејство и ги објаснува роднинските врски меѓу нив. Го наведува поводот за прослава на семејните празници: свадба, слава, именден, роденден. Опишува како се прославуваат семејните празници. Прави разлика меѓу секојдневното и празничното облекување. Прави разлика меѓу секојдневната и празничната трпеза и начинот на однесување за време на јадење.
<ul style="list-style-type: none"> Простории, мебел и апарати во домот (кујна, дневна соба, спална соба, трпезарија, детска соба, ходник, тоалет, подрум/визба, гаража, шпорет, фрижидер, телевизор, правосмукалка) 	<ul style="list-style-type: none"> Ги разликува просториите во домот според намената. Прикажува (на цртеж/скица) еден дом што има кујна, дневна, спална, детска соба, тоалет и ходник. Ги наведува основните елементи на мебелот/апаратите карактеристични за секоја просторија во домот. Ги прикажува (на цртеж/скица) основните елементи на секоја од просториите во еден дом/стан. Ги набројува основните апарати во домаќинството и ја објаснува нивната намена. Објаснува како безбедно се ракува со основните апарати во домаќинството.
<ul style="list-style-type: none"> Посакувани особини на децата во домот/семејството (одговорен/одговорна, грижлив/грижлива, уреден/уредна, вреден/вредна) 	<ul style="list-style-type: none"> Наведува кои особини се битни да ги поседуваат децата во домот/семејството (одговорни, грижливи, уредни, вредни). Објаснува зошто е битно децата да бидат одговорни, грижливи, уредни, вредни во домот/семејството. Наведува примери за однесувања кои се карактеристични за секоја од особините (одговорен/одговорна, грижлив/грижлива, уреден/уредна, вреден/вредна).
<ul style="list-style-type: none"> Заштита од елементарни непогоди (елементарна непогода, пожар, поплава, земјотрес) 	<ul style="list-style-type: none"> Препознава елементарна непогода и ги именува најчестите елементарни непогоди (земјотрес, поплава и пожар). Опишува што треба да се прави при земјотрес, поплава и пожар.
Примери за активности	
<ul style="list-style-type: none"> На учениците им се прикажуваат слики од пошироки семејства. Наставникот укажува на роднинската врска на членовите (пример: брат на мајката), а учениците кажуваат како тие го викаат (пример: вујко). Потоа активноста се извртува – наставникот покажува на друга слика кој е, на пример, вујко, а учениците кажуваат каков роднина им е тој (на пример: брат на мајката). 	

- Наставникот на пано истакнува плакат со напишани куси текстови (по можност стихови) за: стрико/стрина, вујко/вујна, тетка/тетин, братучеди. Стиховите се со испуштени зборови. Учениците, поделени во мали групи, ги читаат стиховите и на празните линии ги додаваат соодветните зборови (кои ги избираат од понудени). Дискутираат за роднинските врски. Учениците кои имаат стрико, стрина, вујко, вујна, тетка, тетин, братучеди споделуваат по нешто за нив: како се викаат, каде живеат итн.
- Учениците се делат во четири групи. Секоја група добива задача да демонстрира празнување на еден од следните семејни празници: свадба, слава, именден, роденден. Притоа, прават поделба на улогите и задолженијата при подготовка на прославата (се внимава поделбата на улогите да не поддржува родови стереотипи). Преку драматизација прикажуваат како се пречекуваат гостите, како тече свеченоста и како се испраќаат гостите. На крај дискутираат за поводот за празнување на секој од прикажаните празници.
- Учениците, поделени во групи, добиваат слики со различни видови облека (тренирки, пижами, секојдневен фустан, панталони, чевли, патики, свечен фустан, кошула, вратоврска, дуксер и сл.). Секоја група ги избира оние слики кои прикажуваат облека која се носи на различни семејни прослави. Се дискутира за разликата меѓу секојдневното и празничното облекување, како и за разликата во облекувањето за свадба и за другите семејни прослави.
- Учениците, поделени во групи, добиваат слики со свечено поставена трпеза и слики со секојдневна трпеза. Во мали групи определуваат каква храна има на свечената, а каква на секојдневната трпеза, нагласувајќи ги разликите меѓу двете. Потоа се дискутира за начинот на кој се служи храната во различните прилики. Наставникот укажува на соодветно однесување при јадење (дека се џвака со затворена уста, дека не се зборува додека се џвака, како се користи приборот за јадење). Учениците симулираат примена на секое од правилата.
- Учениците, поделени во групи, добиваат по еднаков број цртежи/сликички со различен мебел од домот и пет кутии на кои се напишани имињата на просториите во домот (дневна соба, спална соба, кујна, трпезарија, детска соба). По еден ученик/ученичка излегува, зема сликичка и ја става во соодветната кутија. Победник е онаа група која точно и брзо ќе го селектира мебелот во домот. Потоа секоја група добива по една „просторија“ (пример: кутија со сликички на мебел од трпезарија) и еден по еден ученик од групата зема сликичка од кутијата и го именува нацртаниот мебел. Потоа учениците дискутираат за што се користи мебелот, од што е направен и како изгледа, како и за намената на секоја од просториите.
- Учениците, поделени во мали групи, добиваат плик во кој се ставени сликички со апаратите во домот. Ги извлекуваат сликичките една по една, го именуваат прикажаниот апарат и кажуваат за што служи. Потоа дискутираат за правилата за нивно штежливо и безбедно користење (на пример: вратата на фрижидерот не се држи отворена, ринглата се исклучува по употреба, телевизорот е вклучен само кога се гледа нешто итн.).
- Наставникот организира игра **За и против** со прашање: Кој апарат во домот е поважен, шпоретот или фрижидерот? Учениците кои се одлучиле за шпоретот застануваат на една страна, а останатите кои се одлучиле за фрижидерот на друга страна. Тие објаснуваат зошто така мислат. Играта продолжува и за некои други апарати (телевизор и компјутер). Учениците потоа ја бранат заземената страна, а на крајот се заклучува дека сите апарати во домот имаат свое значење во олеснувањето на секојдневните обврски на луѓето.
- Учениците се делат на четири групи и секоја група добива задача да објасни како се однесуваат дома децата кои поседуваат, односно не поседуваат една од следните четири особини: одговорен/одговорна, грижлив/грижлива, уреден/уредна,

вреден/вредна, на тој начин што ќе опишат: 1) како изгледа собата на детето кое е вредно, а како на она кое е мрзливо, 2) како изгледаат плакарот и работната маса на детето кое е уредно, а како на детето кое е неуредно, 3) како детето се однесува кон миленичето кога е грижливо, а како кога го запоставува и 4) како детето одговорно ги спроведува обрските во домот (на пример: заклучува врата, пушта вода во тоалет, гаси светло кога легнува), а како ги избегнува. Откако групите ќе го презентираат сработеното, секој/секоја ученик/ученичка избира една од наведените особини која ја смета за најважна и ја прикажува на цртеж.

- Наставникот презентира ситуации од елементарни непогоди (пожар, поплава и земјотрес), а учениците ја идентификуваат и ја именуваат ситуацијата. Потоа наставникот прикажува што треба да се прави во случај на појава на секоја од наведените елементарни непогоди и со учениците ги симулира ситуациите.

Тема: НАСЕЛЕНО МЕСТО

Вкупно часови: 9

Резултати од учење

Ученикот/ученичката ќе биде способен/способна да:

1. прави разлика меѓу село и град во поглед на големината и бројот на жители, објектите, стопанските дејности, начинот на живеење и сообраќајот;
2. ги применува правилата за движење на пешаците и велосипедистите во симулирани ситуации и да ги наведува правилата за однесување во автобус.

Ученикот/ученичката ќе:

3. го цени живеењето во селска средина;
4. развива сообраќајна култура.

Содржини (и поими)

- Населено место (населено место, село, град, болница, полициска станица, противпожарна служба, трговски центар, банка, театар, музеј)

- Животот во село и животот во град (земјоделие, нива, сточарство, фарма, индустрија, фабрика, трговија, продавница, трговски центар)

Стандарди за оценување

- Идентификува град и село од фотографии.
- Прави разлика меѓу село и град според големината и бројот на жители.
- Ги препознава и опишува куќите во селата со дворот и придружните објекти.
- Ги препознава и опишува куќите и зградите во градовите.
- Ги препознава и наведува објектите и институциите карактеристични за градовите (болница, полициска станица, противпожарна служба, трговски центар, банка, театар, музеј).
- Ги наведува и опишува основните стопански дејности карактеристични за селата (земјоделие и сточарство).
- Ги наведува и опишува основните стопански дејности по кои градовите се разликуваат од селата (индустрија и трговија).
- Ги наведува предностите на живеење во село (чист воздух, домашна храна, близина до природата, близина до домашни животни, слободен простор за играње).

	<ul style="list-style-type: none"> • Ги наведува предностите на живеење во град (близина на болница, ресторани на располагање, разновидни продавници, посебни игралишта за деца, живеење во зграда).
<ul style="list-style-type: none"> • Сообраќајот во населено место (улица, пешачки премин, тротоар, крстосница, велосипедска патика, булевар, автобус, сообраќајни знаци и ознаки) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ги применува сообраќајните правила за движење на пешаци во симулирана или сликовно прикажана ситуација. • Ги применува сообраќајните правила за движење со велосипед во симулирана или сликовно прикажана ситуација. • Наведува примери за безбедно и небезбедно движење во сообраќајот како пешак и велосипедист. • Ги наведува правилата за однесување на патниците во автобус. • Наведува разлика меѓу улиците и сообраќајот во град и село.
<p>Примери за активности</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наставникот подготвува повеќе илустрации на села (на пример: со ниви/градини околу куќите, со штали/фарми во близина на куќите) и на градови (со населби од згради, со збиени куќи во населба, со облакодери). Учениците, поделени во групи, влечат по една илустрација која ја анализираат – идентификуваат дали претставува дел од град или од село и ги опишуваат прикажаните објекти. По завршување на презентациите на сите групи илустрациите се позиционираат на линија со два краја (најмалку жители – најмногу жители) нацртана на таблата. Преку дискусија констатираат за разликата меѓу селата и градовите според големината и бројот на жители. • Учениците се делат во групи и секоја група изработува макета на еден од објектите и институциите карактеристични за градовите (болница, полициска станица, противпожарна служба, трговски центар, банка, театар, музеј). Од изработените макети на објектите/зградите (со обележување кој/која објект/зграда што претставува) заеднички составуваат макета на град (ги цртаат улиците меѓу нив и доцртуваат други работи по сопствен избор). Потоа дискутираат за самите објекти – ги идентификуваат и укажуваат на нивната намена. • Преку видеопрезентација се прикажуваат различните стопански дејности (земјоделие, сточарство, индустрија и трговија), нивните карактеристики и поврзаноста меѓу нив. На пример: се прикажува видео насловено Патот на лебот... (од земјоделие/нива, преку индустрија/фабрика, до трговија/продавница) преку кое учениците откриваат за кои стопански дејности станува збор, како се меѓусебно поврзани и каде се застапени (во градска или селска средина). Се дискутира за поврзаноста на селото и градот преку стопанските дејности. • Наставникот подготвува ливчиња, а на секое ливче е напишана по една предност на живеењето во село (чист воздух, домашна храна, близина до природата, близина до домашните животни, слободен простор за играње), односно на живеењето во град (близина на болница, ресторани на располагање, разновидни продавници, посебни игралишта за деца, живеење во зграда). Учениците се делат во група СЕЛО и група ГРАД врз основа на ливчето. Групите смислуваат објаснение зошто она што е напишано на „нивните“ ливчиња претставува предност за живеење во град/село. Потоа групите дебатираат – наизменично по еден од секоја група го дава објаснението за своето ливче. На крајот заеднички се заклучува дека и живеењето во село има големи предности. 	

- Наставникот им презентира на учениците преку видеопрезентација, со фотографии и сл. (на пример, на пр. <https://veloschools.mk/tag/aktivnosti-za-vo-ucilnica/>) безбедно движење во сообраќајот на пешаци и велосипедисти. Учениците, преку игра, симулираат ситуации за (не)почитување на правилата во сообраќајот кога се во улога на пешак и на велосипедист, притоа ги користат основните сообраќајни знаци и ознаки (знак **стоп**, знак за пешачки премин, знак за училиште, за велосипедска патека и сл.) и семафор, кои претходно самите ги изработиле.
- Учениците добиваат илустрации на различни ситуации во кои се прикажани пешаци и велосипедисти кои ги почитуваат и не ги почитуваат правилата во сообраќајот (на улица, на тротоар и сл.). Учениците ги анализираат ситуациите, откривајќи ги небезбедните постапки и нудејќи безбедни решенија, како и безбедните постапки, повикувајќи се на правилото што е испочитувано. Наставникот им презентира на учениците (преку видеопрезентација, со фотографии и сл.) безбедно движење во сообраќајот на пешаци и велосипедисти. Учениците, преку игра, симулираат ситуации за (не)почитување на правилата во сообраќајот кога се во улога на пешак и на велосипедист, притоа ги користат основните сообраќајни знаци и ознаки (знак **стоп**, знак за пешачки премин, знак за училиште, за велосипедска патека и сл.) и семафор, кои претходно самите ги изработиле. Преку дискусија учениците наведуваат примери за други ситуации на безбедно и небезбедно движење во сообраќајот.
- Наставникот чита текст кој илустрира возење во автобус во кој неколку деца несоодветно се однесуваат (на пример: викаат на глас, се буткаат, не се држат за држачите, се наведуваат низ прозор, седат на две столчиња). По секое прикажано несоодветно однесување наставникот го прекинува читањето и бара од учениците да идентификуваат што било несоодветно и да укажат како би требало да се однесуваат за да биде соодветно. По наведувањето примери од сопствено искуство кога се возеле во автобус учениците заеднички ги изведуваат правилата за однесување на патниците во автобус.
- На учениците им се презентира видеоматеријал во кој се прикажани улиците и сообраќајот во повеќе села со различна големина и улиците, булеварите и сообраќајот во повеќе градови различни по големина. Во дискусија учениците ги констатираат разликите меѓу сообраќајот во градот и селото.

ИНКЛУЗИВНОСТ, РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ/СЕНЗИТИВНОСТ, ИНТЕРКУЛТУРНОСТ И МЕЃУПРЕДМЕТНА ИНТЕГРАЦИЈА

Наставникот обезбедува инклузивност преку вклучување на сите ученици во сите активности за време на часот. Притоа, овозможува секое дете да биде когнитивно и емоционално ангажирано преку користење на соодветни приоди (индивидуализација, диференцијација, тимска работа, соученичка поддршка). При работата со учениците со попреченост применува индивидуален образовен план (со прилагодени резултати од учење и стандарди за оценување) и секогаш кога е можно користи дополнителна поддршка од други лица (лични и образовни асистенти, образовни медијатори, татори волонтери и професионалци од училиштата со ресурсен центар). Редовно

ги следи сите ученици, особено оние од ранливите групи, за да може навремено да ги идентификува тешкотиите во учењето, да ги поттикнува и поддржува во постигнувањето на резултатите од учењето.

При реализација на активностите наставникот еднакво ги третира и момчињата и девојчињата, при што води грижа да не им доделува родово стереотипни улоги. При формирање на групите за работа настојува да обезбеди баланс во однос на полот. При избор на дополнителни материјали во наставата користи илустрации и примери кои се родово и етнички/културно сензитивни и поттикнуваат родова рамноправност, односно промовираат интеркултурализам.

Секогаш кога е можно наставникот користи интеграција на темите/содржините/поимите при планирањето и реализацијата на наставата. Интеграцијата овозможува учениците да ги вклучат перспективите на другите наставни предмети во она што го изучуваат во овој наставен предмет и да ги поврзат знаењата од различните области во една целина.

ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

За да се овозможи учениците да ги постигнат очекуваните стандарди за оценување, континуирано се следат нивните активности и нивното учество за време на поучувањето и учењето и се прибираат информации за напредокот и постигањата на учениците. Усната повратна информација се дава континуирано и во неа се укажува на нивото на успешност во реализацијата на активностите/задачата и се даваат насоки за подобрување (формативно оценување). Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето. За таа цел наставникот ги следи и оценува:

- усните одговори на прашања поставени од наставникот или од соучениците;
- придонесот во групните активности;
- одговорите на квизовите кои се дел од поучувањето;
- придонесот во изведувањето на заклучоците;
- работните листови;
- евидентните листи, чек-листите и анегдотските белешки на наставникот;
- домашните задачи;
- практичните изведби поврзани со стандардите за оценување.

По завршување на учењето на секоја тема учениците добиваат сумативна оценка во вид на опис на постигнатите стандарди за оценување. Врз основа на напредувањето констатирано преку техниките и методите во формативното оценување се изведува сумативната оценка која ги опишува постигањата на ученикот.

Почеток на имплементација на наставната програма	2022/2023 година
Институција/ носител на програмата	Биро за развој на образованието
Согласно член 30, став 3 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/19 и 229/20) министерот за образование и наука ја донесе наставната програма по предметот <i>Општество</i> за II одделение.	бр. _____ _____ година <div style="text-align: right;"> Министерка за образование и наука, Мила Царовска _____ </div>